

AGDER FYLKESKOMMUNE

KIRKEHAMN

UTHAVNKARTLEGGING_ENKEL LANDSKAPSANALYSE

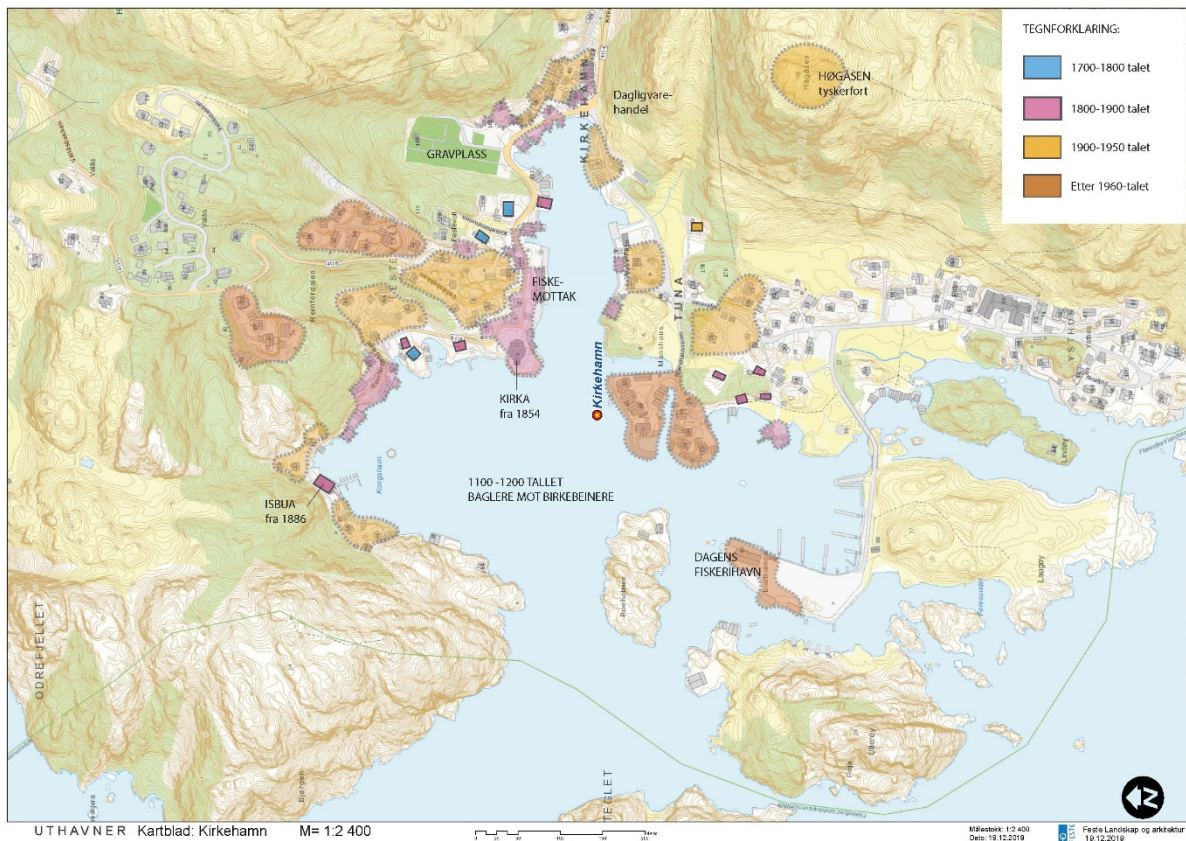
FESTE LANDSKAP ARKITEKTUR
30.04.2020

KIRKEHAMN

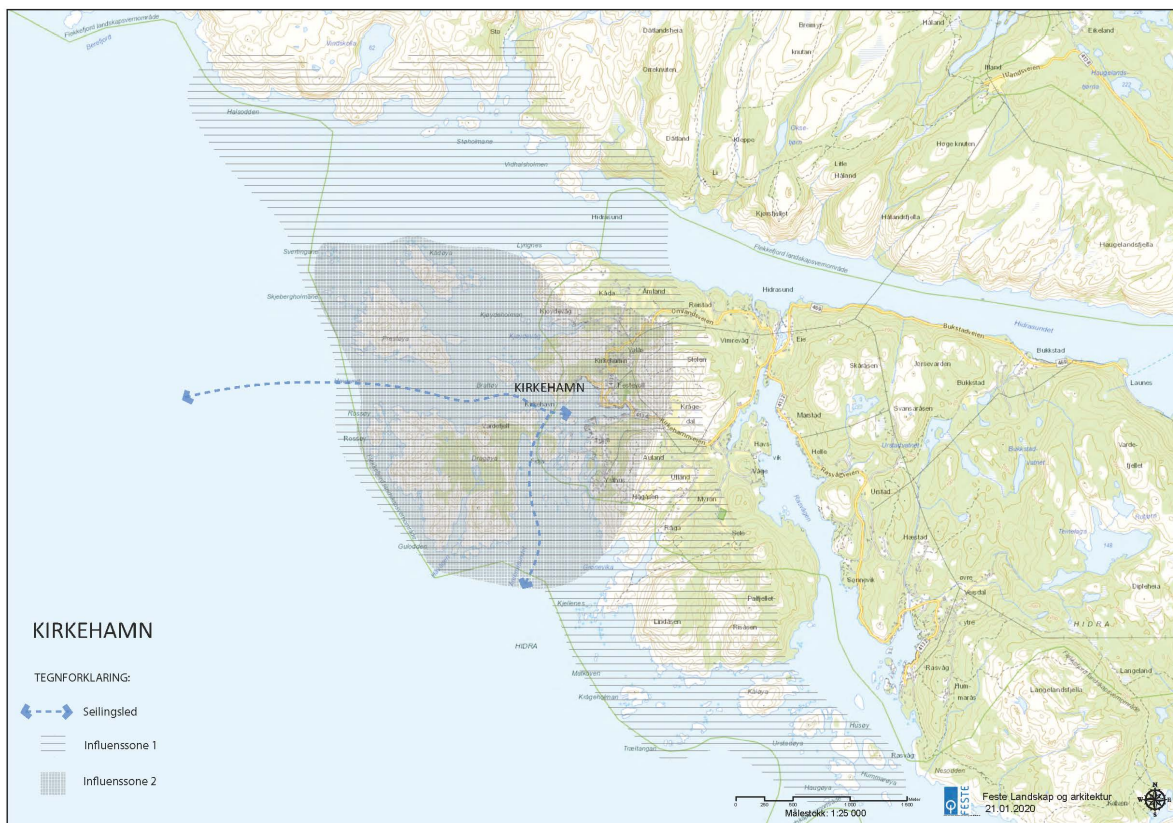
Svært viktig uthavn der hvor landet vender. Av den grunn kjent og benytta helt fra sagatida. Viktig havn for fiskeeksport til England og har tatt vare på denne næringa helt frem til i dag. Fortsatt et vitalt og livskraftig samfunn.

Vakkert kulturlandskap i aktiv bruk med beitedyr gir en tilleggskvalitet til uthavna.

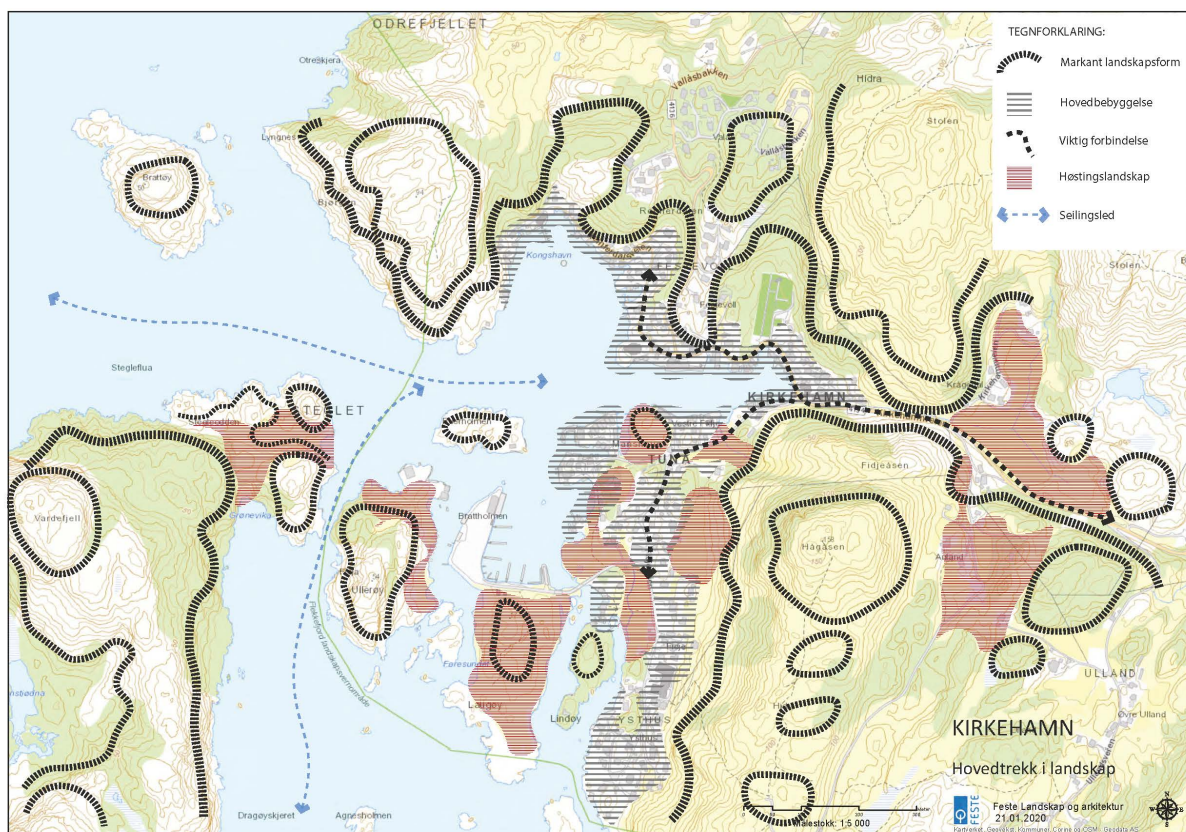
Slående kontrast mellom den lune uthavna beskyttet av landskapet og det dramatiske storskala landskapet utenfor mot storhavet.

Kartet viser en forenklet fremstilling av den historiske fremveksten av stedet. Fargekodene angir soner med spor av eller fortellinger om bebyggelse og anlegg fra ulike tidsepoker

Med influenssone menes det landskapet som er viktig for møtet med og opplevelsen av uthavna med tilkomst fra sjøen. Influenssone 1 er det store landskapet man seiler inn gjennom. Influenssone 2 er landskapsrammene rundt selve uthavna

Kartet er en illustrasjon av hvilke landskapstrekk som preger stedet

Tabell _ Fastsetting av landskapskarakter

Sjekkliste for fastsetting av landskapskarakter KIRKEHAMN		
Forhold ved landskapet	Beskrivelse	Betydning for landskapskarakter: (stor – liten)
<i>Landskapets innhold</i>		
Landformer Sjø og vassdrag	Kirkehamn ligger udsedvanlig gunstig til mellom Hidra og Egersund/Jæren. Dette er noe av den mest værharde, utsatte og farlige kyststrekningen langs Agderkysten. Kirkehamn er en utpreget uthavn med gode innseilingsforhold og effektiv skjerm for vær og vind med de utenforliggende øyene i nordvest og sydover. Kontrasten i kystlandskapet er stor fra de værbitte, karrige og bratte Sirafjella i nord til Kirkehamn. Uthavna er omkranset av høye og til dels bratte åssider mot nord, øst og mot sydøst. Den består av tre gunstige havneområder, Kongshamn mot nord, Fiskerihavna med molo mot syd og mot øst indre havn. Det er først i Kirkehamn (og Rasvåg) at landskapet endrer seg dramatisk, blir mer kupert, får høyere terrengforskjeller og større kontrast mellom frodighet og karrighet.	Stor
Vegetasjon	Vegetasjonsbildet er svært frodig og variert med edelløvskog. Alt fra frodig kratt til større trebestander. Det er vegetasjonsdekke fra gras- og blomstereng og høyere vegetasjon der hvor det er vekstmasser og lune forhold. Dette er i skarp kontrast til det skrinne og åpne landskapet på nordsida og utsida av Kirkehamn. Høstingslandskapet er i aktiv bruk til beite for utgardsauer/villsauer og storfe. Nedenfor Høgås er det aktive gårdsbruk og fast bosetting. Dette skiller også Kirkehamn fra de øvrige uthavnene, hvor det i beste fall er beitedyr som er fraktet til beiteområdene. Høstingslandskapet i aktiv bruk preger uthavna på en god måte, gir mangfold og et fint mosaikklandskap. Hagene er store, velholdte og med stort mangfold i innhold og arter. Noen hager har store trær og grupper av trær som gir kulturlandskapet karakter og kvaliteter.	Stor
Arealbruk og bebyggelse	Kirkehamn har en variert bebyggelse, hvor kjernen rundt indre havn er rimelig intakt fra kirka og innover. Gamle,	Middels

	store våningshus på Festevoll er opphavet til havna og store bryggemiljøer med store sjøbuer på begge sider. Bruken er endra, men strukturene er i behold. Verd å merke seg er sjøbuene med brygger på sydsida som er i forfall og dette ser ut til å henge sammen med funksjon, eller fravær av det. Rundt neset mot syd forandrer bebyggelsen seg mye, med ny og stereotyp fritidsbebyggelse på tvers av havna/kirka og store bolighus ute av skala og stil mot vest. Bebyggelsen sydover har en bedre struktur og skala. Langs strandsida sydover og delvis bakover i kulturlandskapet, er det enkelte fine gårdsstun med tilhørende bryggemiljø. Men også bebyggelse av blandet kvalitet mellom disse. Den moderne fiskerihavna har en viktig funksjon og framstår først og fremst som et element fra vår tid. Plassert bakover i landskapet og slik i mindre konflikt med uthavna. Det mest uheldige er nye boliger på høye skrenter og topper rundt uthavna, særlig mot nord. Dette er svært uheldig og bryter ned kvalitetene i Kirkehamn. Men det er et stort pluss at det fortsatt er mange fastboende og at det er aktiv bruk av sjøen.	
Kulturhistorien i landskapet	Kirkehamn er en havn hvor en kan finne spor helt tilbake til steinalderen. Den var en viktig havn i hele middelalderen og på 1700- og 1800-tallet. Den store og markante åttekanta kirka er fra 1854. Sansynligvis har det stått kirke på kirkeneset helt tilbake til 1200-tallet. I Kongshamn ligger fortsatt den gamle isbua fra 1886. Der var det fiskemottak i den ene delen og ishus i den andre. Herifra ble makrell pakket i is og sendt til Hull i England. Dette flotte bygningsmiljøet er i dag i bruk som populær restaurant. Rett ved kirka ligger det gamle fiskemottaket som har vært i drift fra 1700-tallet og som fortsatt er i full drift. Torsken som ble flekket og salta var en viktig eksportartikkel til England. Det var også rekefabrikk og hermetikkfabrikk i Kongshavn, men dette ble lagt ned i 1960-årene. Under andre verdenskrig bygde tyskerne et kystfort på Høgås. Her er det vidt utsyn i en 180 grader stor sektor. Stilhistorisk er Kirkehamn kontrastfylt. Alt fra 1700- og 1800-talls empirehus, sveitserhus, store jugendvillaer, noen 50- og 60-talls funkiser, til våre dagers store, prangende hus i en slags nostalgisk stiletterligning, noen ganger stilforvirring.	Stor

Kulturelle referanser	Stedsnavn som forteller om bruken av landskapet: Høgås, Brattøy, Festevoll og Hivsund.	Liten
Romlig – estetiske forhold	Kirkehamn er uthavn på det mest dramatiske og slående. Her har skip og mannskap søkt ly og beskyttelse i uminnelige tider. Hele havna henvender seg mot storhavet på utsida i vest og i sør. I seg selv er dette et storskala landskap fra Indre havn, beskyttet av høye åser mot et mektig og vilt landskap utenfor. Det er et tydelig og lesbart landskap.	stor
<i>Endrings- og vedlikeholdsprosesser</i>		
Aktive naturprosesser	Fremtidig havstigning.	Stor
Jord- og skogbruk, fiske, annet bruk av utmark	Høstingslandskapet er i aktivt bruk som beite og bør følges opp med støttetiltak for å opprettholde bruken. Som den eneste uthavna er landbruk her en aktiv næringsveg. Med primærnæringene landbruk, fiske og havbruk står det lille samfunnet på flere bein.	Stor
Bygge- og anleggs- virksomhet, Transport	Ny bebyggelse som bryter med karakter og bebyggelsesstruktur og -tradisjon på stedet. Transport vesentlig på veg, men også noe båttransport.	Stor
<i>Sammenhenger og brudd</i>		
Geografiske og romlige	Uthavna har en sammenheng som er nokså unik mellom de ulike delene av havna og mot havet. Området ved den nye fiskerihavna og idrettsplassen bryter med dette. Et annet svært uheldig brudd er ny bebyggelse eksponert på høydedraga rundt uthavna. Samlet sett bryter dette kvalitene i uthavna ned.	Middels
Funksjonelle	Helhetlig og lesbar bebyggelse, brygger, hager, stier og høstingslandskap er vesentlige for å forstå tidligere og ny funksjon. Særlig gjelder dette den markante kirka i plassering og størrelse og videre innover i Indre havn hvor de store sjøbuene med brygger forteller om gammel og ny funksjon.	Stor
Historiske	Brygger, stier, murer, trapper, tufter, gravplass og bebyggelse. Samt steingjerder og høstingslandskap.	Stor
<i>Nøkkelelementer</i>		
Naturskapte nøkkelelementer	Møte mellom land og vann, terreng og vegetasjon.	Stor

Menneskeskapte nøkkelelementer	Brygger, murer, trapper, gjerder, spor i landskapet (tufter og gravplass), bebyggelse og høstingslandskap. Kirkas plassering.	Stor
--------------------------------	---	------

Landskapskarakter:

Dramatisk og slående uthavn som henvender seg mot storhavet på utsida i vest og i sør. Her har skip og mannskap søkt ly og beskyttelse i uminnelige tider. Kirkehamn har en variert bebyggelse, hvor kjernen rundt indre havn er rimelig inntakt fra kirka og innover. Verd å merke seg er sjøbuene med brygger på sydsida som er i forfall og dette ser ut til å henge sammen med funksjon, eller fravær av det. Ny bebyggelse som bryter silhuett og mangler landskapstilpasning bryter med helheten på stedet. Kirkas plassering helt ute på kaia er spesiell og iøyefallende ved møtet med stedet.

Kvalitet i at det er mange fastboende og at det drives sjørelatert aktivitet på stedet.

Fortellinga (det spesielle ved denne uthavna): Svært viktig uthavn der hvor landet vender. Av den grunn kjent og benytta helt fra sagatida. Viktig havn for fiskeeksport til England og har tatt vare på denne næringa til i dag. Et vitalt og livskraftig samfunn.

Stedet ligger omkranset av høye berg, godt skjermet inne i bukta. Kirkas plassering helt ute på pynten forklarer navnet og gir stedet identitet. Uheldig ny bebyggelse bryter silhuett og bakveggen til stedet, noe som drar ned og forringer helheten.

Tabell _ Verdivurdering landskapsbilde

Verdivurdering delområde Kirkehamn						
Verdikriterier	*	**	***	****	*****	Begrunnelse
Mangfold og variasjon					x	Det er stort mangfold og variasjon i Kirkehamn både i landskap og bebyggelse.
Tidsdybde og kontinuitet				x		Den historiske utviklingen fra mange epoker er godt synlig i landskapet.
Helhet og sammenheng				x		Det er tydelige sammenhenger i landskapet mellom ressursgrunnlag og -bruk. Fra de gamle store sjøbuene, til dagens moderne fiskehavn, til høsting av kulturlandskapet.
Brudd og kontrast			x			Likevel er det stor grad av brudd og kontrast mellom tidligere tiders bruk og nyere tids bebyggelse langs indre havn og til eksponerte åsrygger.
Tilstand og hevd			x			For det meste god tilstand, men noe kjernebebyggelse, bla. en stor sjøbu, er i forfall.
Inntrykkstyrke og utsagnskraft				x		Kirkehamn har stor inntrykkstyrke pga. det storlinja landskapet og hvordan uthavna forholder seg til det.
Lesbarhet				x		God lesbarhet i stedet som helhet.
Tilhørighet og identitet				x		Lokal og regional identitet.
Begrunnelse for delområdets verdi:						
Kirkehamn er en mektig og iøyenfallende uthavn på Hidra. På grunn av beliggenhet i dette storskala landskapet er det en tydelig uthavn. Selv om nyere tids utvikling har trukket kvalitetene som helhet noe ned, er det viktig å poengtere at stedet er et levende sted med stabil fast bosetting. Men det er viktig at framtidig utvikling forholder seg bedre til stedet og landskapets kvaliteter, og skjer på en skånsom måte som bygger oppunder kvalitetene, ikke forringer dem. Det er viktig for Kirkehamn, men også alle uthavnene å finne måter å håndtere endringsprosesser bedre på. En nøkkel her er riktig kunnskap, kompetanse og faglige gode og skreddersydde planer som ivaretar uthavnenes kvaliteter, og hensyntar verdi og sårbarhet for uheldige inngrep.						
Oppsummering:						
Styrker: Uthavnas beliggenhet i et mektig landskap. De viktige kulturmiljøene rundt indre havn og kirka. Kulturlandskap i aktiv bruk og et levende, vitalt samfunn. Svakheter: Endringer og utbyggingspress med ny bebyggelse både nede i uthavna og opp på eksponerte høyder over uthavna. Bryter silhuett og bakvegg og trekker ned helhetsinntrykket. Muligheter: Bruke vitaliteten i lokalsamfunnet til å ta vare på og utvikle stedet på stedets premisser. Fortellinga om uthavna som fortsatt er levende? Formidle kunnskap, bygge opp kompetanse og stolhet over eget sted. Trusler: Endringer og uheldige endringsprosesser. Ny boligbebyggelse, næringsbebyggelse, infrastruktur og havnefront uten forståelse og omtanke for tradisjon og stedets kvaliteter.						